

La filosofia catalana a Internet: el ciberespai filosòfic català

Anna SARSANEDAS DARNÉS

Hi ha hagut, i hi continua havent, moltes, i molt diverses, maneres de fer filosofia.

Josep FERRATER MÓRA

RESUM: Avui dia, les noves tecnologies, i en especial Internet, ofereixen nous espais de reflexió i aplicació de la pràctica filosòfica que no es poden ignorar. Com a conseqüència, si volem obtenir una visió general i un coneixement actualitzat de la filosofia catalana del passat, del present i, probablement, també, del futur, s'han de tenir en compte les noves eines tecnològiques de què disposem. A més a més, en pocs anys, els webs sobre filòsofs catalans i de filosofia en català (blocs, webs educatius...) han augmentat de manera prou significativa per a tenir-los en consideració en parlar de la filosofia catalana. L'objectiu serà el d'extrapolar quins són els elements més rellevants per al desenvolupament i l'elaboració del pensament i la reflexió, tant des d'un punt de vista teòric o més acadèmic com des de l'aspecte més personal i didàctic per a la seva pràctica.

PARAULES CLAU: filosofia catalana, didàctica de la filosofia, pàgines web, Internet.

Actualment les noves tecnologies, i en especial Internet, ofereixen nous espais per a la reflexió i l'aplicació de la pràctica filosòfica en català i de difusió de la filosofia catalana. Ignorar aquestes noves eines tecnològiques implica romandre per sempre en el passat i tancar els ulls al present i al futur. Tot i que difícilment poden arribar a substituir la durabilitat del paper imprès, les noves tecnologies ofereixen unes altres possibilitats que les converteixen en uns elements a tenir en compte, no només en la transmissió del coneixement, sinó també per a l'elaboració del pensament. El propòsit de la següent anàlisi serà, doncs, mostrar les característiques específiques i diferencials dels nous mitjans virtuals respecte a d'altres més tradicionals.

Abans però, de caracteritzar el nou espai virtual d'aplicació i transmissió del pensament, es descriurà el resultat de la recerca duta a terme respecte a la presència de webs de filòsofs catalans del passat, del present i de filosofia en català. A continuació,

s'analitzarà quina novetat representa el ciberespai per al pensament català i quines són les seves aportacions més rellevants. Al final, i a tall de conclusió, s'exposarà quin és el pensament que s'obté o es pot obtenir en utilitzar el ciberespai.

QUINA ÉS LA PRESENCIA VIRTUAL DELS FILÒSOFES CATALANS I DE LA FILOSOFIA EN CATALÀ A INTERNET?

A partir de la recerca en cercadors generals com Google en català i alguns de més especialitzats per temàtiques com el cercador Nosaltres.cat de Vilaweb, entre d'altres, els resultats obtinguts al gener de 2007 són els que s'exposaran a continuació.

Respecte als *webs o portals dedicats a filòsofs catalans* en català es pot comprovar que la seva presència és més aviat minsa, exceptuant el web del projecte Filosofia i Història Intel·lectual Catalana (1860-1975);¹ alguns webs i portals dedicats als escrits i pensament de Ramon Llull;² uns altres sobre el sempre controvertit pensador de la Torre de les Hores Francesc Pujols;³ el web dedicat a Josep Ferrater Móra,⁴ i poca cosa més. També podem trobar unes quantes pàgines web que recullen algun resum o llista incompleta de filòsofs catalans i algunes referències a la viquipèdia⁵ en català.

Pel que fa referència a filòsofs actuals, sobresurten els dels professors de filosofia d'universitat com Eugenio Trias,⁶ Josep-Maria Terricabras,⁷ Margarita Boladeras,⁸ Norbert Bilbeny,⁹ Ramon Alcoberro,¹⁰ Antoni Defez,¹¹ Gonçal Mayos,¹² Joan Vergés¹³... Tots ells exposen els seus treballs, apunts, articles i ressenyes dels darrers llibres publicats o recursos diversos. A diferència dels anteriors, la presència de webs, portals i blocs de filosofia en català a Internet és més rellevant. Així es poden trobar: webs i portals de departaments de filosofia de les diferents universitats catalanes, webs d'associacions, webs de revistes, webs educatius de docents de filosofia a

1. <<http://www.timeu.net/phcih.htm>>, web que pertany al projecte del Grup de Recerca de Filosofia Catalana de la Societat Catalana de Filosofia de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) associada al projecte de la Facultat de Filosofia de Barcelona, Xarxa Temàtica: Història Intel·lectual de la Filosofia Catalana: <<http://www.timeu.net/xarxatematica.htm>>

2. Un dels webs que ofereix una informació completa del seu pensament i de les seves obres és el del Centre de Documentació Ramon Llull-UB: <<http://quisestlullus.narpan.net/>>

3. Fundació Francesc Pujols i Morgades, <<http://www.fundacio-francescupujols.com/>>

4. <<http://www.ferratermora.com/>>

5. A més de la llista de pensadors catalans, també s'hi troben referències a Arnau de Vilanova: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Arnau_de_Vilanova>, i a Anselm Turmeda: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Anselm_Turmeda>

6. Pàgina en construcció: <<http://eugeniotrias.com/index2.html>>

7. Portal de filosofia: <<http://www.terrificabras-filosofia.cat>>

8. Bioètica: <<http://www.bioeticanet.info>>

9. <<http://geocities.com/Athens/Ithaca/7538/index.htm>>

10. Filosofia i pensament: <<http://www.alcoberro.cat>>

11. Filosofia i poesia: <<http://www.defezweb.net>>

12. <<http://www.ub.edu/histofilosofia/gmayos/>>

13. <<http://seneca.uab.es/jvergesg/>>

l'educació secundària, a més de portals dedicats a la filosofia i blocs educatius i personals.

Entre tot això, és important tenir en compte els webs educatius de filosofia, perquè han augmentat considerablement la presència de la filosofia en català a Internet en els darrers anys.

A continuació, es presenta una breu classificació dels diferents webs, portals i blocs de filosofia en català. La selecció s'ha fet tenint en compte la seva permanència a la xarxa internàutica, els seus continguts temàtics i el seu grau d'interactivitat.

— Webs educatius de filosofia i ètica amb materials i recursos per a les classes, alumnes, preparar proves de selectivitat, etc. Alguns inclouen activitats interactives per a l'autoavaluació i l'aprenentatge de les capacitats filosòfiques bàsiques: *Filòpolis*,¹⁴ web del professor Llorenç Vallmajó; *Filoètica*,¹⁵ amb recursos educatius de temàtica ètica i filosòfica; *Taller virtual de filosofia*,¹⁶ del seminari de filosofia IES Rubió Ors, gestió coordinada per Glòria Pallejà; *Filosofia al carrer*,¹⁷ pàgina personal de Lluís Alegret Biosca; *Batxillerat per a joves*,¹⁸ pàgina del professor de filosofia Xavier Serra; *Especular*:¹⁹ de la moral a l'ètica d'Enric Senabre, professor de filosofia a l'IES de Xiva (València); *Filoxarxa*,²⁰ web de filosofia i d'història de la filosofia del professor de filosofia Jordi Cortés; *Antropologia filosòfica*,²¹ web que recull articles i apunts de diferents professors de filosofia.

— Webs d'estètica: *Estètica i Filosofia*,²² pàgina personal del professor Mateu Cabot.

— Webs de lògica i teoria del coneixement dedicats a temes de metodologia científica i d'aplicació lògica. *Realitat Més Enllà de l'Aparença*,²³ pàgina d'Antoni Albert, professor de filosofia; *Pàgines sobre la didàctica de la filosofia i la història de la ciència i de la tècnica*,²⁴ web elaborat pel Grup de Filosofia i Història de la Ciència i de la Tecnologia de Santa Coloma de Gramenet; *Web de lògica de les illes Balears*,²⁵ amb exercicis de taules de veritat de lògica proposicional o d'enunciats; *Unitat didàctica de Filosofia. El coneixement: origen, possibilitats i límits*.²⁶

— Webs sobre filòsofs catalans que han tingut un paper destacat en l'àmbit de la història del pensament català: *Ramon Llull*,²⁷ treball dut a terme per uns alumnes d'un IES, que inclou una biografia, una bibliografia i un joc interactiu.

14. <<http://filopolis.net>>

15. <<http://www.xtec.cat/~asarsane/>>

16. <<http://www.xtec.cat/~gpalleja/Raco/index.htm>>

17. <<http://www.xtec.cat/~lalegret/>>

18. <<http://xserra.net/index.htm>>

19. <<http://especular.webcindario.com/>>

20. <<http://www.pensament.com/filoxarxa>>

21. <<http://www.xtec.cat/~asarsane/filoantropologia>>

22. <<http://www.mateucabot.net/>>

23. <<http://www.arrakis.es/~aristos/realitat/>>

24. <<http://www.xtec.cat/~pdelaf/index.htm>>

25. <<http://weib.caib.es/cgi-bin/tveritat/tveritat.exe>>

26. <<http://www.xtec.cat/aulanet/ud/filosofia/coneixement/>>

27. <<http://www.xtec.cat/~jquintan/llull98/llullcat.htm>>

— Webs de recursos diversos que ofereixen enllaços a altres webs o portals: *Hipatia. Guia de recursos de Filosofia*,²⁸ de la biblioteca de la UAB amb una base de dades d'interès per a filòsofs i recursos de filosofia disponibles a Internet; *Guia general de Filosofia* de la biblioteca de la UB;²⁹ *Xarxa filosòfica*,³⁰ guia força completa de pàgines de filosofia i recursos; *Portal de filosofia internàutica*,³¹ amb informacions, recursos i materials filosòfics diversos.

— Webs de revistes de filosofia, ja sigui d'estudiants, professors, universitats o d'altres entitats afins a la filosofia: *Mania*,³² una publicació dedicada a estudis de filosofia; *Dilema*,³³ revista semestral de filosofia editada per estudiants de la Universitat de València; *Enrahonar*,³⁴ quaderns de filosofia del Departament de Filosofia de la UAB; *Revista d'història del pensament i filosofia a Catalunya*,³⁵ que segueix les pautes de l'Anuari de la Societat Catalana de Filosofia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans; *Esponjiforme Entertainment*,³⁶ revista electrònica de filosofia administrada per estudiants de la UB.

— Webs d'associacions filosòfiques que ofereixen portals d'accés a les seves activitats: *Grup iref*,³⁷ innovació i recerca per a l'ensenyament de la filosofia; *Associació de Professors de Filosofia AD HOC*,³⁸ web del grup per a la defensa de l'ensenyament de la filosofia; *Associació Filosòfica de les Illes Balears*;³⁹ *Associació Francesc Pujols*,⁴⁰ web que es proposa recuperar la memòria de l'insigne pensador i filòsof de la Torre de les Hores de Martorell, i també desenvolupar les seves idees fins al màxim grau possible; *Associació d'Estudiants de Filosofia*⁴¹ de la UAB; *Assofia*,⁴² web de l'associació d'estudiants de la UdG; *Societat Catalana de Filosofia*,⁴³ que promou el conreu de les disciplines filosòfiques en tots els seus aspectes i de la recerca històrica del pensament nacional, i també n'impulsa la difusió; *Acadèmia de filosofia liceu Joan Maragall*,⁴⁴ que té com a objectius estimular i fomentar l'estudi i la investigació de temes filosòfics rellevants, de fonamentació de les ciències en general o d'interès estètic, a través d'una intercomunicació, conferències divulgables en forma de publicacions diverses.

28. <<http://hipatia.uab.es/recursos/filosofia/filosofia.htm>>

29. <<http://www.bib.ub.edu/recursos-informacio/guies-tematiques/filosofia/>>

30. <<http://www.geocities.com/Athens/Agora/2979/xarxa.htm>>

31. <<http://www.filosofia-internautica.info>>

32. <<http://www.ub.es/MANIA/home2.htm>>

33. <<http://www.uv.es/dilema>>

34. <<http://www.raco.cat/index.php/Enrahonar>>; <<http://ddd.uab.es/search.py?recid=17&ln=ca>>

35. <<http://www.timeu.net/filosofiacatalana.htm>>

36. <<http://www.esponjiforme.com>>

37. <<http://www.grupiref.org/>>

38. <<http://geocities.com/adhocfilo/project>>

39. <<http://www.balearweb.net/afibfilosofia/>>

40. <<http://www.francescupujols.org/>>

41. <<http://campus.uab.es/~1103458/index.>>

42. <<http://assofia.com/>>

43. <<http://www.iec.es/institucio/societats/SCFilosofia/>>

44. <<http://www.joanmaragall.net/>>

— Webs de consultoria o pràctica filosòfica que ofereixen diversos serveis: *Associació de filosofia pràctica de Catalunya*.⁴⁵

— Blocs de filosofia educatius o personals: *Weblog de Josep Maria Terricabras*;⁴⁶ *L'home que mira*,⁴⁷ bloc personal de Ramon Alcoberro; *Filosofia*⁴⁸ i *Meditacions des de l'esfera*,⁴⁹ d'Enric Gil professor de secundària; *Creació filosòfica II*,⁵⁰ filosofia en xarxa de complexitat canviant; *El café de Ocata*,⁵¹ bloc personal de Gregorio Luri; *L'ésser i el bloc*,⁵² bloc d'uns estudiants de filosofia.

QUINS SÓN ELS TEMES I ELS CONTINGUTS MÉS TRACTATS?

Els temes més tractats són els de filosofia en general, és a dir, tots aquells tractats per les diferents disciplines filosòfiques, a més dels que fan un breu recorregut pels diferents pensadors de la història de la filosofia. La majoria dels webs consultats, doncs, ofereixen una amplitud de temes diversos, exceptuant aquells que estan dedicats només a una disciplina, i d'aquests, val a dir que n'hi ha pocs. Respecte al tema de la filosofia catalana en els *webs catalans*, es pot comprovar com la seva presència és gairebé inexistent o molt poc tractada. Aquest fet condueix a pensar que és més aviat necessari potenciar la presència dels filòsofs catalans a Internet.

QUIN ÉS EL NOU ESPAI QUE OFEREIX INTERNET A LA FILOSOFIA?

Per començar, s'ha de tenir en compte que el nou espai que ofereix Internet a la filosofia és un espai virtual informatitzat, digitalitzat, format per unitats binàries o paquets de bits. Un espai que està constituït pel que es coneix actualment amb el nom anglès de *web*, o, si es prefereix, la teranyina mundial o *world wide web*, que forma part de l'entramat complex del que s'ha anomenat Internet i del seu espai concret d'actuació virtual o ciberespai.

El ciberespai és un espai de connexions metafísiques informatitzades, perquè van més enllà de l'espai físic conegut. Les connexions entre els ordinadors i els diferents servidors de la xarxa són físiques, però l'espai on s'intercanvia la informació és virtual, en el sentit que no es pot situar en cap lloc físic concret. Es tracta, doncs, d'un espai amb unes característiques peculiars: immens, desordenat, desigual, descontrolat, lliure, democràtic i creatiu. És un espai que, amb el temps, està esdevenint una gran àgora virtual.

45. <<http://www.afpc.org.es/>>

46. <<http://www.terrincabras-filosofia.cat/cat/weblog.asp>>

47. <<http://blog.alcoberro.info>>

48. <<http://www.blocat.com/438>>

49. <<http://enricgil.wordpress.com/>>

50. <<http://creacio-filosofica.blogspot.com/>>

51. <<http://elcafedeocata.blogspot.com/>>

52. <<http://esserbloc.blogspot.com/>>

És en aquest espai virtual on se situen el que s'anomenen webs, nom donat al conjunt de pàgines en codi *html* que, enllaçades a partir d'una de principal, anomenada genèricament índex, configuren un tot temàtic. D'aquesta manera es pot parlar de webs de filosofia, de ciència, de socials...

A tot això, s'han de destacar un altre tipus de webs que són els portals o webs de webs en el sentit que ofereixen diferents serveis i enllaços a altres webs, ja sigui per temes, continguts, o per àrees generals. Des de fa uns pocs anys aquests *portals* s'han dinamitzat amb la introducció de nous llenguatges de programació fent possible l'enviament, per part dels seus usuaris, de comentaris, articles i materials diversos. Un altre tipus de portals serien els *cercadors* generals com el Google, Alltheweb, Altavista... o les *guies més especialitzades*, que faciliten la recerca, dins del vast entramat de pàgines, d'aquelles referències que ens interessin. Actualment també estan tenint molt d'èxit, en tant que nou fenomen mediàtic internàutic que afavoreix l'emergència d'una nova intel·ligència col·lectiva, un altre tipus de webs que són els blocs, uns diaris personals en els quals s'exposen notícies que es van actualitzant diàriament i en què els usuaris poden deixar per escrit els seus comentaris.

Aquestes serien les bases que constitueixen el ciberespai, però també cal tenir en consideració els diferents serveis que ofereix la xarxa internàutica i que de retruc també són útils a la filosofia, com per exemple: el correu electrònic —*e-mail*—, un dels primers sistemes més senzills i populars per a enviar missatges, fitxers de text, imatges, arxius de qualsevol format i de forma comprimida o *zip*; les *l·listes de correu* i els *grups de notícies*, que són sistemes de reenviament dels correus electrònics a tot un seguit d'adreces d'usuaris que prèviament s'hi han donat d'alta; la *missatgeria instantània* o *messenger* (MSN), que permet establir converses privades amb altres usuaris a través de missatges de text o per mitjà de *webcams*, a més de la tramesa d'arxius multimèdia.

Els serveis de transferència d'arxius com l'FTP (*File Transfer Protocol*) és una aplicació que permet intercanviar arxius, penjar pàgines web i altres recursos o aplicacions dins de l'estructura del servidor on s'allotja el web.

Un altre exemple dels serveis que proporciona Internet és el *xat* i els sistemes de conversa. El *xat* va ser un dels primers serveis de comunicació i conversa personal instantània a través d'Internet. Amb la progressiva incorporació de les aplicacions multimèdia també hi ha noves possibilitats tècnicament més completes: la telefonia per Internet (*Internet Phone*) i la videoconferència (*Cu-SeeMe*, *Netmeeting*...). Finalment, no s'han d'oblidar els *fòrums*, que cada cop són més nombrosos i dedicats a temàtiques diverses, i que tenen molta acceptació per part dels internautes per la seva dimensió atemporal.

Actualment els llenguatges de programació com l'XML, DHTML, Javascript, el PHP, ASP i AYAX ofereixen noves possibilitats d'interacció amb l'usuari i han ajudat a desenvolupar la *web 2.0*. Amb els *scripts de java* i *dhtml*, les pàgines web adquireixen dinamisme i amb el *php* i l'*asp* interactivitat, ja que permeten elaborar bases de dades i formularis senzills a partir del seu propi llenguatge. Com es pot comprovar, cada cop són més nombroses les webs que ofereixen serveis propis de fòrums, for-

mularis i exercicis interactius a partir dels quals el visitant pot avaluar els seus coneixements, opinar sobre algun tema d'actualitat i participar en diferents enquestes.

També s'han de tenir en compte totes les possibles aplicacions multimèdia que ofereix el ciberespai, com són la inserció de fitxers de so de tipus mp3, midi, mwa, etc.; pel·lícules *Flash* de Macromèdia i pel·lícules de vídeo en diferents formats avi, mpg...; dibuixos animats en format *gif*; presentacions en *power point*, etc. Totes aquestes aplicacions proporcionen més dinamisme i atractiu als diferents webs.

Una altra eina important per a la publicació de documents en línia de llarga extensió i amb restriccions de seguretat és el programa *Adobe Acrobat*. Un dels avantatges dels fitxers en format *pdf* és que permeten incloure imatges i conserven el format inicial del document, millorant notablement la seva seguretat, presentació i posterior impressió. En les darreres versions, també, és possible activar el lector de veu en els documents, fet que els fa molt assequibles per als invidents o per als qui tenen problemes de visió.

Una de les eines més recents per a la creació de webs o portals dinàmics que inclouen diferents aplicacions i utilitats són els anomenats CMS o sistemes de gestió de continguts (*Content Management Systems*); es tracta d'un *software* que s'utilitza principalment per a facilitar la gestió de webs, ja sigui a Internet o en una intranet, i per aquest motiu també són coneguts com a gestors de contingut web (*Web Content Management* o WCM). Alguns dels gestors de continguts més utilitzats als darrers anys són el *phpnuke* (amb la seva variant el *postnuke* i el *donetnuke*), el *Mambo* i el *Joomla*. Un dels gestors de continguts més utilitzat actualment per a la formació en línia és el *Moodle*, a través del qual es poden construir aules virtuals d'aprenentatge. El *Moodle* és una plataforma d'aprenentatge (*e-learning*) que permet integrar diferents continguts interactius. El *Moodle* és un projecte que està en desenvolupament constant, i que està dissenyat gairebé exclusivament per donar suport a un marc educatiu constructivista social.

Finalment, no s'ha d'oblidar una nova eina de treball, que ofereix Internet a la filosofia, dins l'àmbit educatiu, com és la possibilitat de construir *webquests*: es tracta d'una nova forma de presentar diferents materials didàctics fent ús d'Internet i d'altres aplicacions informàtiques, com recerca d'informació consultant diferents adreces de webs o l'elaboració de llistes de consulta, exercicis, etc.

QUINES SÓN LES IMPLICACIONS DE L'ÚS D'INTERNET EN LA FILOSOFIA?

QUINA ÉS LA NOVETAT DE LA FILOSOFIA AL CIBERESPAI?

Per respondre aquestes preguntes segurament sigui necessari elucidar, primer de tot, si hi pot haver cap novetat en la filosofia, és a dir, si realment hi ha una nova filosofia o simplement una manera diferent de fer la mateixa filosofia de sempre; i en segon lloc, de quin tipus d'aportacions parlem.

Probablement haurem d'admetre que no hi ha una nova filosofia. De fet, la filosofia és molt antiga, fa molts segles del seu naixement i els temes que es tracten avui

dia es fan ressò de les velles preguntes de sempre: Qui som? D'on venim? Què hem de fer? Què són les coses?... De totes maneres, hi ha una nova manera de presentar-la a través del ciberespai, i segurament en aquest aspecte es pot parlar de novetat.

Potser es tracta d'una filosofia periòdica, que segueix els dictats de la raó periòdica —nom donat a la raó vigent en l'era de la informació per J. L. González Quirós en el seu llibre *El porvenir de la razón en la era digital* (1999, Madrid, Síntesis)—, pròpia de la nova societat digital on predomina la superficialitat, l'anarquisme de la teoria, el conformisme, la novetat i l'acrítica. Tanmateix la filosofia ha sofert un canvi, encara que només sigui en la seva presentació, i és d'aquest canvi que cal fer un estudi detallat, perquè repercuteix en les seves aportacions al pensament en general i, més específicament, al pensament en català.

Les aportacions es poden entendre des del punt de vista de la filosofia presentada, ja sigui de manera explícita o de forma més implícita, i fins i tot de forma subliminal —encara que el concepte potser sigui massa exagerat— en els diferents webs, portals, blocs, fòrums o xats. Però les aportacions també es poden considerar des de la perspectiva de les diferents disciplines o branques que constitueixen l'arbre filosòfic, i des de la tendència filosòfica que s'hi exhibeix o la que, per altra banda, s'hi pot intuir.

Filosòficament parlant, el que hi ha de nou és una voluntat explícita de *transparència del pensament*, de mostrar d'una manera senzilla continguts que són considerats, per la majoria de la gent, abstrusos i boirosos. En aquest sentit, Internet ha estat un gran aliat, perquè el que busquen sovint els internautes —navegadors inquiets d'aquest nou oceà d'informació digitalitzada en xarxa— és un determinat tipus d'informació que els proporcioni un coneixement ràpid, senzill i entenedor que a vegades no troben en els llibres.

Això no implica que els llibres deixin de ser una eina molt útil per al pensament en general i, també, per a exposar el pensament filosòfic. No es tracta, ni molt menys, d'infravalorar-los, però s'ha de reconèixer que, en l'intent d'apropar la filosofia al gran públic, molt sovint han constituït un entrebanc, en especial aquells en què el contingut és més aviat espès i que mostren una filosofia de temps passats i allunyada del món actual. En aquest aspecte, ens podem referir a les especulacions més metafísiques i de difícil comprensió, sobretot per a qui no domina el tema o no en té prou coneixements. Fins fa pocs dies es podia dir que els llibres tenien certs avantatges respecte als aparells electrònics, com per exemple la facilitat de la seva consulta i el seu transport. Els ordinadors necessitaven cables, espai, connexions telefòniques. Actualment, però, aquests condicionants han canviat amb els mòbils de nova generació, les agendes electròniques o PDA i els portàtils cada vegada més lleugers i les connexions *wifi*.

D'altra banda, amb referència a la capacitat de fer la filosofia més comprensiva, Internet permet exposar la filosofia abstracta d'una manera *senzilla* i *entenedora*; i, a més a més, apropa el pensament dels grans filòsofs a tothom. Aquest últim també és un dels aspectes més remarcables de les possibilitats que ofereix el ciberespai a la fi-

losofia, l'*accessibilitat*. Internet es presenta com una gran ajuda en l'intent d'apropar la filosofia a tothom que es connecti a la xarxa i que vulgui accedir al pensament dels filòsofs antics i també al dels més contemporanis.

Una altra novetat és l'afany de *simplificació*, molt pròxim en aquest aspecte al principi d'economia o simplicitat occamià: «entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem» —estalviar l'ús dels conceptes abstractes innecessaris. Seguint aquest principi de la *navalla d'Occam* o *principi d'economia*, la filosofia a Internet elimina les entitats conceptuals innecessàries i estableix vincles d'unió entre els diferents continguts, cosa que es coneix com a hipervincles. La filosofia a Internet també ofereix simplicitat en la seva presentació, però es tracta d'una simplicitat no exempta de complexitat, sobretot en els continguts que proporciona. Els temes tractats no són tan simples com podrien semblar d'antuvi. Les preguntes i reflexions que s'exposen són de caràcter complex, ja sigui perquè es refereixen a diverses disciplines afins a la filosofia o a la seva reflexió, com la psicologia, l'antropologia, la sociologia, la metodologia de la ciència, la cosmologia..., o bé perquè tracten el pensament, a vegades prou divergent, de filòsofs que s'han qüestionat aspectes relacionats amb l'existència humana i de la vida en general.

La *interactivitat* és un altre dels aspectes destacats i que proporciona elements indispensables per a l'autoaprenentatge. Avui dia Internet fa possible poder adquirir coneixements per un mateix, d'una manera interactiva i autodidacta. Un dels objectius dels exercicis que es poden fer en algunes de les pàgines filosòfiques existents és que el navegant internauta adquireixi d'una manera eficaç els diversos coneixements que se li ofereixen i pugui comprovar quin és el nivell d'aprenentatge obtingut. Tanmateix no es tracta només d'aprendre continguts. A través dels fòrums de debat, dels blocs i dels xats, també es poden intercanviar opinions, definir i precisar l'ús de conceptes, construir argumentacions i fomentar la capacitat crítica i tolerant. Tots ells elements necessaris per a una ciutadania més responsable i solidària. S'ha d'afegir que tots aquests nous mitjans també permeten la *construcció d'un pensament flexible interconnectat* que es va elaborant amb les diferents intervencions dels usuaris. El resultat és un pensament en xarxa, un ciberpensament que es pot anar modificant i refent amb el temps. Ambdós ofereixen la possibilitat de polir el mirall en què el pensament filosòfic queda reflectit per a posteriors revisions. Es tracta d'una filosofia elàstica, flexible, que representa en aquest sentit tota una novetat.

La diferència entre els fòrums de debat i els blocs o diaris personals, respecte als xats és que en els primers el pensament queda fixat per més temps, perquè els seus usuaris puguin discutir les idees o preguntes que s'hi formulen. En canvi, en els xats, el pensament transcorre molt més ràpid i s'evapora amb més facilitat. En els xats, la discussió és en temps real i la seva novetat és que hi poden intervenir tots aquells que estan connectats en aquell moment. D'altra banda, i a diferència dels anteriors, en els fòrums i blocs s'hi pot participar en qualsevol moment. Aquesta disponibilitat permet a l'usuari que la reflexió tingui continuïtat més enllà de la pantalla de l'ordinador i es pugui reformular i expressar més endavant, quan es torni a connectar al servei.

També s'han de tenir en compte els blocs, els fòrums de debat múltiple i els xats o sistemes de missatgeria instantània. Aquests nous espais d'interacció i de participació no estan exempts de multidisciplinàries anàlisis des de tots els àmbits. Des de l'àmbit filosòfic és interessant analitzar la capacitat que ofereixen per a l'intercanvi i l'elaboració col·lectiva del pensament.

De forma implícita, la novetat de la filosofia presentada és difícil de discernir. Es podria pensar que en el fons no hi ha una voluntat d'expressar res més del que ja es pot percebre a primera vista. Però també podria haver-hi alguna intenció encoberta més enllà dels diferents temes i autors exposats, com la d'intentar mostrar un corrent filosòfic determinat, una pedagogia constructivista del coneixement, una popularització del pensament, o en el cas més concret de les webs de filosofia catalana d'estendre el pensament català a tot el món. Tanmateix la finalitat implícita més important podria ser la de proporcionar les bases per a l'autoconeixement filosòfic, idea que no estaria gaire lluny de l'impuls socràtic de la maièutica. La maièutica o art de donar a llum va ser adoptada per Sòcrates com a mitjà de coneixement d'un mateix que havia d'ajudar a viure millor. És aquesta la filosofia implícita dels diferents webs, fòrums, blocs i xats? O més aviat hi ha una determinació més profunda que estaria dirigida a ajudar a l'ascensió des de la caverna cap a un món de les idees? És la contemplació del bé el fi que es persegueix o la construcció d'un nou món, en aquest cas virtual, de caràcter informàtic, on la filosofia pren el valor i el lloc que li pertoca? Certament és difícil saber-ho. Potser el temps ens ajudarà a descobrir quina és la intenció última de la filosofia que es presenta, si és que n'hi ha una altra que no sigui la de proporcionar informació —al mateix temps que coneixement i eines per a la construcció del pensament—, i si aquesta és tan nova com sembla a primer cop d'ull. En alguns webs italians ja es parla d'una nova filosofia o ciberfilosofia. El que no queda prou clar és que té de nou, a part de presentar-se en un nou format. Amb tot, s'estan buscant altres noms com el d'hiperfilosofia o infofilosofia per referir-se a aquesta emergent filosofia en xarxa al ciberespai.

La novetat de la filosofia en català es caracteritza per: la seva senzillesa, no exempta al mateix temps de complexitat en els continguts; simplicitat per la manera de presentar-la, i construcció, elaboració i creació de nous pensaments —sobretot en els fòrums i blocs, i de manera efimera en els xats—, que faciliten l'elasticitat del pensament. Aquesta capacitat de creació aplicada a la xarxa en general pot tenir els seus fruits més saborosos en el camp filosòfic, tal com ja s'està donant en l'art.

QUÈ APORTA EL CIBERESPÀI AL PENSAMENT FILOSÒFIC CATALÀ? QUIN TIPUS DE PENSAMENT PROMOU? QUIN ÉS EL PENSAMENT RESULTANT?

Aquestes són algunes de les qüestions més complicades de respondre quan s'anалitza el pensament al ciberespai i que requeririen segurament un estudi molt més profund. Amb tot, i de manera provisional, es poden presentar de manera sintètica algunes respostes.

Si ens centrem en l'àmbit de la filosofia catalana, el pensament que es pot arribar a albirar resulta fins a un cert punt força decebedor. La mancança de webs catalanes especialitzades en els principals pensadors catalans del passat llunyà provoca, a més d'un coneixement escàs, un pensament lacònic. La perspectiva canvia quan ens referim als filòsofs catalans del passat més recent i de l'actualitat. En aquest aspecte, la proliferació de webs esdevé més encoratjadora. La contínua aparició de webs, portals dinàmics, blocs i fòrums de filosofia en català és proporcional a l'extensió de la xarxa als àmbits més pràctics, acadèmics i educatius de la filosofia.

En un intent d'explicar què aporta Internet al pensament, s'ha de tenir present el que ofereixen les noves aplicacions de la xarxa, esmentades anteriorment. En aquest sentit, Internet aporta unes eines interactives que permeten, entre d'altres coses, autoavaluar els propis coneixements tot traspassant els murs de les aules i biblioteques, revisar arguments per a descobrir els seus errors i elaborar el pensament col·lectivament.

A més a més, el ciberespai provoca canvis prou significatius i, fins a un cert punt, transforma el pensament com mai no ho havien fet altres eines per a la seva transmissió i elaboració. Amb Internet, el pensament es fragmenta, en tant que permet pensar sintèticament, tot interconnectant uns pensaments amb uns altres a través dels hipervincles. Al mateix temps, es pot anar construint, revisant i modificant el seu resultat de forma col·lectiva en els diferents portals dinàmics, fòrums, blocs i xats. Amb totes aquestes noves aplicacions, la flexibilitat i la liquidesa impregnen el pensament i els arguments elaborats en xarxa, a diferència del caràcter més estàtic dels llibres. Fins fa pocs anys, un pensador escrivia un llibre i després havia d'esperar la seva publicació i la posterior reacció dels lectors. En els nostres dies, en canvi, si es publica a Internet, el procés pot esdevenir molt més ràpid, perquè el ciberespai en possibilita, amb escreix, el comentari i la crítica de manera gairebé immediata. Aquesta és una de les característiques de la xarxa: potenciar la capacitat crítica i problematitzadora del propi pensament en poder-lo compartir amb els altres internautes.

En el terreny acadèmic, el ciberespai promou l'intercanvi de coneixements i d'investigacions. Al seu torn, facilita la precisió de conceptes i la presentació de raonaments de manera poc convencional a través d'aplicacions interactives.

A nivell més personal, les aportacions dels usuaris dels diferents webs, portals, blocs, fòrums i xats proporcionen unes bones eines d'intercanvi d'idees per a la comprensió del món social, natural i personal. El fet de poder tenir accés immediat a qualsevol pensament diferent del propi incrementa el coneixement d'altres formes de pensar i accentua les condicions necessàries per a la convivència. A més, l'intercanvi que es pot dur a terme amb altres internautes convida a l'autoreflexió i a replantejar-se creences considerades segures i immutables.

En l'àmbit més didàctic, Internet permet als docents elaborar materials perquè els seus alumnes puguin autoavaluar els seus coneixements, revisar els seus arguments i promoure la seva capacitat crítica. A través de diferents exercicis obtinguts mitjançant aplicacions interactives es poden potenciar les habilitats filosòfiques bàsiques

com són la conceptualització (saber definir els conceptes tenint en compte el context i la seva aplicació, treballar la distinció conceptual), l'argumentació (justificar els raonaments adonant-se que poden tenir diferents sentits segons la ideologia o doctrina sobre la qual se sustenten) i la problematització (preguntar, dubtar, interrogar sobre els pressupòsits i les conseqüències de les accions i els pensaments). A més a més de totes aquestes habilitats, el ciberespai també contribueix, com s'ha dit en tractar del nivell més personal, al coneixement d'altres maneres i formes de pensar, a l'auto-reflexió personal i a la revisió de les pròpies creences o idees.

En l'àmbit social, s'ha de remarcar la importància de la filosofia catalana i en català al ciberespai, per damunt de tot perquè representa una eina emergent molt potent no simplement per a l'extensió i coneixement de la llengua catalana, sinó també per a la universalització del pensament català.

A fi de respondre la pregunta de quin és el pensament resultant, en un principi, s'ha de dir que com a resultat s'obté un pensament dialèctic i dialògic. Dialèctic, perquè s'afavoreix l'intercanvi d'idees, creences i coneixements diversos sobre la societat, el món, la política, la naturalesa, la condició humana... Dialògic, perquè estableix un diàleg entre diferents usuaris connectats que pot transcendir la mateixa xarxa digitalitzada anant més enllà de l'espai virtual per continuar en l'espai físic social i personal.

Extrapolant les propietats qualitatives d'Internet, es pot constatar com a través del ciberespai el pensament es transforma i es converteix en un pensament: reticular, perquè es pot transmetre en xarxa a través de l'hipertext establint hipervincles amb altres pensaments; plàstic, perquè utilitza elements multimèdia com imatges, àudio, vídeo; flexible i líquid, perquè s'hi poden introduir canvis en fer-se públic i accessible; asincrònic, perquè no està situat en un espai-temps determinat en estendre's per la xarxa i es tracta, doncs, d'un pensament deslocalitzat; interactiu i interactuant, perquè afavoreix la participació en la construcció de pensament; creatiu, perquè en poder utilitzar diferents recursos multimèdia, ha de seleccionar o inventar els que siguin més convenients per a la reflexió, argumentació o exposició de raonaments; construït col·lectivament, com a resultat de la seva interactivitat, i, finalment, públic, en tant que tothom que disposi d'una connexió a Internet pot accedir-hi.

Naturalment, totes aquestes transformacions del pensament en xarxa també es poden aplicar al pensament filosòfic català. Amb tot, encara queda molt a fer en el ciberespai filosòfic català. És previsible que a mesura que es promoció més la filosofia catalana i les possibilitats d'aquest nou espai virtual, obert gràcies a la xarxa internet, vagin apareixent nous webs sobre filòsofs catalans i de filosofia en català. El futur no és a les nostres mans, sinó al ciberespai!